

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Jakuba Camrdy a soudců JUDr. Lenky Matyášové a JUDr. Viktora Kučery v právní věci žalobce: **R. P.**, proti žalované: **Česká advokátní komora**, se sídlem Národní 16, Praha 1, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24.10.2018, č. j. 10 Ad 13/2018 – 17,

t a k t o :

- I. Návrh žalobce na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti **s e z a m í t á .**
- II. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- III. Žalované **s e** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **n e p ř i z n á v á .**

O d ů v o d n ě n í :

[1] Kasační stížností se žalobce domáhá zrušení shora označeného usnesení Městského soudu v Praze, kterým byly zamítnuty jeho žádost o osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení zástupce.

[2] Žalobou podanou u Krajského soudu v Brně se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí žalované ze dne 7. 8. 2018, č. j. 10.01-000819/18-003, o tom, že mu nebude určen advokát k poskytnutí právní služby dle § 18c zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, v relevantním znění. Současně žalobce požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů.

[3] Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 5. 9. 2018, č. j. 31 A 118/2018 – 5, byla předmětná věc dle § 7 odst. 6 s. ř. s. postoupena Městskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému. Přípisem ze dne 9. 10. 2018 vyzval městský soud žalobce k vyplnění „*Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků*“ a k jeho předložení do 10 dnů ode dne doučení výzvy. Zároveň žalobce poučil, že nebude-li výzvě soudu ve stanovené lhůtě vyhověno a požadované potvrzení a případné

další podklady pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků nebudou předloženy, rozhodne soud o jeho žádosti na podkladě obsahu spisu. Vyplněné prohlášení bylo městskému soudu doručeno dne 22. 10. 2018. Žalobce v něm uvedl, že žije s manželkou v rodinném domě a oba jsou příjemci starobního důchodu s tím, že příjmy se u osob nad 65 let věku dle zákona č. 100/1988 Sb., sociálním zabezpečení (dále jen „zákon o sociálním zabezpečení“), neuvádějí. Žadatel je dále držitelem průkazu ZTP/P. Manželé nejsou zaměstnání a mají ve společném vlastnictví rodinný dům, v němž žijí.

[4] Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2018, č. j. 10 Ad 13/2018 – 17, byla v první řadě zamítnuta žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků, neboť žalobce dostatečně neprokázal, že nemá dostatečné prostředky k zaplacení soudního poplatku, jak to zákon, potažmo judikatura, požadují, a odkázal v daném ohledu na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 11. 2017, č. j. 7 As 328/2017 – 15 (všechna zde citovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

[5] Městský soud vycházel ze skutečnosti, že žalobce v prohlášení neuvedl výši svého ani manželčina důchodu, přičemž argumentoval zákonem o sociálním zabezpečení. Městský soud konstatoval, že tento zákon pozbyl účinnosti ke dni 31. 12. 2011, a soud není oprávněn presumovat výši důchodu posuzovaných osob, zejména pokud není vyloučeno, že vyhoví žádosti žalobce pouze z části. Dále žalobce dle městského soudu poukázal na § 11 odst. 1 písm. m) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v relevantním znění (dále jen „zákon o soudních poplatcích“), který ho podle jeho názoru opravňuje k osvobození od soudních poplatků. Předmět tohoto řízení je však odlišný od kteréhokoliv z řízení uvedených v § 11 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, proto dle městského soudu toto ustanovení nebylo možné aplikovat. Městský soud dospěl k závěru, že okolnosti uvedené v prohlášení, především skutečnost, že žalobce i jeho manželka jsou oba příjemci starobního důchodu a jsou bez zaměstnání, nejsou dostatečným důvodem pro osvobození od soudních poplatků.

[6] S ohledem na uvedené žalobce dle městského soudu nesplňoval rovněž jednu z podmínek dle § 35 odst. 9 s. ř. s. pro ustanovení zástupce, a proto soud zamítl i návrh žalobce na ustanovení zástupce.

[7] Proti tomuto usnesení podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost, v níž uvedl, že usnesení městského soudu je zcela zmatečné, celá věc je dle § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích od soudních poplatků osvobozena, stejně jako kasační stížnost, na kterou se má dle stěžovatele vztahovat § 11 odst. 3 písm. f) zákona o soudních poplatcích. Soud dle stěžovatele porušil čl. 3, čl. 4, čl. 10 Ústavy ČR a čl. 3 odst. 3, čl. 36 odst. 2, čl. 37 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, přičemž tato ustanovení mají přednost před zákonem.

[8] V kasační stížnosti stěžovatel zároveň požádal o osvobození od soudních poplatků a navrhl ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti, konkrétně Mgr. Michala Zahnáše, advokáta se sídlem tř. Svobody 645/2, Olomouc.

[9] Žalovaná ve svém vyjádření uvedla, že napadené usnesení považuje za zcela souladné se zákonem a ztotožňuje se s důvody zamítnutí žádosti, resp. návrhu stěžovatele, které městský soud ve svém usnesení uvedl. Pokud byl stěžovatel vůči Městskému soudu v Praze

pokračování

nečinný, tedy neuvedl všechny pro věc významné skutečnosti, nestaral se dostatečně o svá práva. Osvobození od soudních poplatků, a v důsledku toho i následné ustanovení zástupce pro řízení, má být ze strany soudů postupem výjimečným. Navíc již z údajů stěžovatelem uvedených ohledně jeho majetkových poměrů lze mít dle žalované důvodně za to, že mu zaplacení soudního poplatku umožňují. Navíc je dle žalované z podání stěžovatele zřejmé, že se v dané problematice, tedy zrušení rozhodnutí správního orgánu, podání správní žaloby, podání kasační stížnosti, skutkově a co do podstaty i právně orientuje. Ani z tohoto důvodu proto dle žalované nejsou splněny zákonné podmínky pro ustanovení zástupce pro řízení.

[10] Argumentace stěžovatele, že řízení o žalobě je osvobozeno od placení soudních poplatků, je dle žalované lichá, neboť se jedná o naprosto jiný předmět řízení, než jaké jsou uvedeny v § 11 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, a nejedná se ani o žádný z případů osobního osvobození od soudních poplatků dle § 11 odst. 2 zákona o soudních poplatcích.

[11] V replice stěžovatel vyjádření žalované označil za liché. Dle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý v řízení před soudy a státními orgány již od počátku právo na advokáta bez jakýchkoliv podmínek. Soud a státní správa jsou povinny dodržet již citovaná ustanovení Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod. Osvobození od soudních poplatků se řídí § 11 zákona o soudních poplatcích. Dle stěžovatele následně při nesprávném rozhodnutí o neosvobození od soudních poplatků vydá soud dle § 12 odst. 1 zákona o soudních poplatcích nové rozhodnutí i bez návrhu.

[12] Nejvyšší správní soud přezkoumal formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost je podána včas, neboť byla podána ve lhůtě dvou týdnů od doručení napadeného rozhodnutí městského soudu (§ 106 odst. 2 s. ř. s.) a je podána oprávněnou osobou, neboť stěžovatel byl účastníkem řízení, z něhož napadené rozhodnutí městského soudu vzešlo (§ 102 s. ř. s.).

[13] Pokud jde o podmínku zaplacení soudního poplatku za danou kasační stížnost, Nejvyšší správní soud již v usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, publ. pod č. 3271/2015 Sb. NSS, dospěl k následujícímu závěru: „Stěžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě), či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností [§ 1 písm. a), § 2 odst. 2 písm. b) a § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích].“ V této věci však nebylo napadeným usnesením rozhodováno o návrhu ve věci samé, jelikož se jedná o procesní rozhodnutí učiněné v řízení o žalobě, jímž se toto řízení nekončí. Žádost o osvobození od soudních poplatků pro řízení o kasační stížnosti považuje tedy Nejvyšší správní soud za bezpředmětnou, jelikož se na podání posuzované kasační stížnosti poplatková povinnost nevztahuje.

[14] Pokud jde o podmínku spočívající v obligatorním zastoupení stěžovatele bez příslušného právního vzdělání advokátem v řízení o kasační stížnosti, své závěry učiněné v citovaném rozhodnutí ve vztahu k soudnímu poplatku dále promítl rozšířený senát i do následující úvahy: „Je-li podána kasační stížnost proti usnesení krajského soudu o neosvobození

od soudních poplatků, o neustanovení zástupce či proti jinému procesnímu usnesení učiněnému v řízení o žalobě, je rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti učiněno v rámci tohoto řízení, a proto se zde ustanovení § 105 odst. 1 a 2 s. ř. s. neuplatní.“ Z citovaného usnesení rozšířeného senátu tedy plyne, že ani povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právního vzdělání advokátem není vyžadováno v těch případech, kdy kasační stížnost směřuje, tak jako v nyní posuzované věci, proti procesnímu rozhodnutí, jímž se řízení o žalobě nekončí.

[15] I přesto musel Nejvyšší správní soud nejprve posoudit návrh stěžovatele na ustanovení zástupce pro řízení o dané kasační stížnosti, neboť byť není zastoupení stěžovatele advokátem v tomto řízení obligatorní, je jistě možné. I kdyby ovšem stěžovatel splňoval podmínky pro osvobození od soudních poplatků ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s., Nejvyšší správní soud shledal, že není splněna další nezbytná podmínka pro ustanovení zástupce dle § 35 odst. 9 s. ř. s., neboť zastoupení stěžovatele není v tomto případě nezbytně třeba pro ochranu jeho práv v řízení o předmětné kasační stížnosti. Posuzovaná otázka týkající se neosvobození stěžovatele a neustanovení zástupce stěžovateli v řízení před městským soudem je totiž jednoduché povahy, kasační stížnost je sice stručná, ale projednatelná a Nejvyšší správní soud o ní může bez dalšího, na základě podkladů obsažených ve spise, rozhodnout.

[16] Nejvyšší správní soud z uvedených důvodů návrh stěžovatele na ustanovení zástupce zamítl.

[17] Nejvyšší správní soud následně posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů, přičemž zkoumal, zda napadené rozhodnutí městského soudu netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

[18] Stěžovatel předně uvedl, že městský soud pochybil v posouzení možnosti osvobození od soudních poplatků, neboť věc je od soudních poplatků osvobozena dle § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích. K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že osvobození od soudních poplatků je možné na základě zákonné výjimky z poplatkové povinnosti, ke které soud přihlíží *ex officio*, nebo jakožto individuální osvobození na základě žádosti účastníka řízení.

[19] Osvobození ze zákona je upraveno ve stěžovatelem zmíněném § 11 zákona o soudních poplatcích. Jedná se o osvobození věcné, tedy dle typu řízení, či osvobození osobní, při němž jsou osvobozeny určité typové kategorie účastníků. Jestliže stěžovatel odkazuje na § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích, jedná se o osvobození věcné. S účinností od 1. 1. 2018 je pod toto písmeno zahrnut nový typ věcného osvobození týkající se zápisu svěřenských fondů do veřejného rejstříku nebo jeho změn. Ze své podstaty je vyloučeno, aby se na posuzovaný případ vztahovalo osvobození na základě tohoto ustanovení zákona o soudních poplatcích, a na tuto věc nedopadá ani žádné jiné ustanovení § 11 zákona o soudních poplatcích. Městský soud proto z povahy věci nemohl vycházet z toho, že je stěžovatel osvobozen od soudních poplatků ze zákona, ostatně, pokud by tomu tak bylo, tak by stěžovatel patrně nepodával žádost o individuální osvobození od soudních poplatků.

pokračování

[20] Stěžovatel v řízení o žalobě požádal o individuální osvobození od soudních poplatků. Nejvyšší správní soud konstatuje, že individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s. Z dikce tohoto ustanovení především vyplývá, že účastník může být zčásti a zcela výjimečně plně osvobozen od soudních poplatků při současném splnění těchto tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků.

[21] Dle napadeného usnesení městského soudu nebylo možné stěžovateli osvobození od soudních poplatků přiznat, neboť nesplnil podmínku doložení nedostatku prostředků. Nejvyšší správní soud již v usnesení ze dne 2. 11. 2015, č. j. 6 As 220/2015 – 14, jímž zamítl návrh jiného stěžovatele na ustanovení zástupce v řízení o kasační stížnosti, uvedl: *„Rozhodnutí o tom, zda lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, je vázáno na prokázání okolnosti, že účastník řízení nemá dostatečné prostředky. Současně však věta druhá citovaného ustanovení soudního řádu správního stanoví, že přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Je proto výlučně na účastníku samém, aby svoji materiální situaci soudu dostatečně konkrétně popsal a současně, aby projevil zákonem požadovanou aktivitu a předložil (pokud možno současně se žádostí o osvobození) doklady prokazující nedostatek finančních prostředků (údaje o výši svých příjmů a výdajů) a svou nemajetnost (výčet svého majetku, zejména vyšší ceny a nemovitosti). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Asz 343/2004 - 50, č. 537/2005 Sb. NSS) a žádosti nevyhoví. Stejně tak jí nevyhoví, budou-li sdělené údaje neúplné nebo nepravdivé.“*

[22] V rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 - 88, publ. pod č. 1962/2010 Sb. NSS, pak zdejší soud uvedl, že nevěrohodnost či neúplnost tvrzení žadatele ohledně existence předpokladů pro osvobození od soudních poplatků znemožňuje, aby bylo žádosti vyhověno. Nejvyšší správní soud konstatuje, že projednávaný případ nezakládá důvod pro změnu této judikatury, kterou je zdejší soud vázán.

[23] Z obsahu spisu dle Nejvyššího správního soudu vyplývá, že stěžovatel v řízení před městským soudem věrohodně a především úplně nesdělil své majetkové a výdělkové poměry. Jak odůvodnil městský soud v napadeném usnesení, stěžovatel neuvedl výši svého ani manželčina důchodu, ačkoliv soud není oprávněn presumovat jeho výši. Okolnost, že oba manželé jsou starobní důchodci, sama o sobě neodůvodňuje osvobození stěžovatele od soudních poplatků. Je nutné si uvědomit, že pokud má městský soud spravedlivě rozhodnout o možnosti osvobození a o jeho případném rozsahu, neboť osvobození v celém rozsahu je možné přiznat pouze výjimečně, potřebuje pro to dostatečné podklady týkající se zejména příjmů a výdajů žadatele o toto osvobození. Takové údaje však stěžovatel soudu neposkytl a městský soud se tudíž nedopustil nezákonnosti, pokud žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků z těchto důvodů napadeným usnesením

zamítl. Jak vyplývá z výše uvedeného, soud nemá povinnost vyzývat žadatele o osvobození od soudních poplatků k doplnění jím deklarovaných údajů o jeho majetkové situaci.

[24] Podle § 35 odst. 9 s. ř. s. může předseda senátu navrhopateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát.

[25] Jak uvedl Nejvyšší správní soud již ve svém rozsudku ze dne 27. 1. 2016, č. j. 6 As 220/2015 – 18, „[d]le čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Právní pomocí v řízení je nutné rozumět možnost angažování právního profesionála či osoby znalé práva, na niž nemůže orgán veřejné moci působit tak, aby jednala proti zájmu toho, komu pomáhá. Protože toto právo je zaručeno bez omezujících podmínek, musí být právní pomoc dostupná i těm, kteří si ji nejsou s to opatřit smluvně (srov. Wagnerová, E.; Šimíček, V.; Langášek, T.; Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, s. 931).

Uvedené právo však nelze chápat tak, že by měl v soudním řízení každý právo na bezplatnou právní pomoc prostřednictvím právního zástupce ustanoveného soudem. Účelem institutu ustanovení zástupce je zajistit právní pomoc hospodářsky slabým osobám, dle § 35 odst. 8 s. ř. s. je tedy možné ustanovit zástupce pouze tomu, kdo splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků z důvodu nedostatku prostředků dle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s.“

[26] Není proto možné přisvědčit stěžovateli, že ze základních práv stanovených v Listině základních práv a svobod vyplývá právo na bezplatné ustanovení zástupce za jakýchkoliv podmínek a v jakékoliv věci. Vzhledem k tomu, že městský soud nemohl přiznat stěžovateli osvobození od soudních poplatků, nebyla splněna ani první z podmínek pro ustanovení zástupce obsažená v § 35 odst. 9 s. ř. s. Městský soud proto nepochybil, pokud návrh stěžovatele na ustanovení zástupce zamítl.

[27] Nejvyšší správní soud také připomíná, že zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků či návrhu na ustanovení zástupce nevytváří překážku věci rozhodnuté. S ohledem na proměnlivost zejména majetkových poměrů či dalších rozhodných skutečností nelze bránit účastníku řízení v tom, aby v případě neúspěchu žádal o osvobození od soudních poplatků či o ustanovení zástupce opakovaně. O takové žádosti je však soud povinen rozhodnout jen tehdy, obsahuje-li nové dříve neuplatněné skutečnosti, zejména poukazuje-li na změnu poměrů (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 6. 2008, č. j. 4 Ans 5/2008 - 65). Nejvyšší správní soud proto při rozhodování o kasační stížnosti zohlednil také skutečnost, že pokud stěžovatel požádá opětovně o osvobození od soudních poplatků a navrhne ustanovení zástupce a doloží svou majetkovou situaci řádně, může městský soud v dalším řízení rozhodnout jinak.

[28] S ohledem na tyto závěry Nejvyšší správní soud neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji dle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[29] Výrok o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti se opírá o § 60 odst. 1 větu první ve spojení s § 120 s. ř. s. Účastník, který měl ve věci plný úspěch, má právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, od účastníka, který ve věci úspěch

pokračování

neměl. Úspěšné žalované ovšem v tomto řízení žádné náklady nad rámec běžné administrativní činnosti nevznikly, takže jí Nejvyšší správní soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 28. února 2019

JUDr. Jakub Camrda
předseda senátu